

**Leerplan bestemd voor de eerste graad optie
Domeinoverschrijdende Initiatieopleiding van het
deeltijds kunstonderwijs, opgemaakt door OVSG**

Leerplan eerste graad optie domeinoverschrijdende initiatieopleiding

Het deeltijds kunstonderwijs ontwikkelt de artistieke aanleg en competenties van de leerlingen door kunst te beoefenen, te maken, te beleven en te beschouwen zodat ze kunnen uitstromen naar kunstbeoefening of -beleving in de vrije tijd of de arbeidsmarkt of doorstromen naar het hoger kunstonderwijs¹.

“Ontwikkelen is het veranderen van een aanwezige structuur. We kijken naar een persoon in zijn geheel: lichaam en geest. De aanwezige structuur ontwikkelt, ontvouwt, ontplooit zich levenslang. Er treden voortdurend gedragsveranderingen op. Hierbij kan zowel sprake zijn van het verwerven van nieuwe mogelijkheden als het verliezen van een bepaalde functie of vaardigheid. Winst en verlies gaan dan ook hand in hand in de ontwikkeling²”.

¹ Aangepast overgenomen uit ‘Tekst aangenomen door de plenaire vergadering van het ontwerp van decreet betreffende het deeltijds kunstonderwijs (28 februari 2018), hoofdstuk 2, afdeling 1, artikel 4, p.5’

² Vrij naar Katrien Struyven e.a., 2010, p. 17.

Inhoud

Inhoud	4
VOORAF	5
DEEL 1: TOELICHTING BIJ HET LEERPLAN	6
A. Opbouw en systematiek	6
B. Onderliggende visie	11
C. Doelgroep	13
D. Doorvertaling van het leerplan	14
E. Minimale materiële vereisten	15
F. Verklarende woordenlijst.....	17
G. Woord van dank.....	18
H. Bronnen	19
DEEL 2: LEERPLANDOELLEN.....	21

VOORAF

Het leerplan eerste graad optie domeinoverschrijdende initiatieopleiding bestaat uit twee delen:

- DEEL 1: Toelichting bij het leerplan
 - A. Opbouw en systematiek
 - B. Onderliggende visie
 - C. Doelgroep
 - D. Doorvertaling van het leerplan
 - E. Materiële vereisten
 - F. Verklarende woordenlijst
 - G. Woord van dank
 - H. Bronnenlijst
- DEEL 2: Leerplandoelen

Daarnaast bevat het leerplan ook een bijlage, nl. de concordantielijst. Deze bijlage geeft de concordantie tussen de basiscompetenties³ en de leerplandoelen weer.

³ Deze term wordt gebruikt in de eerste, tweede en derde graad van het deeltijds kunstonderwijs. Basiscompetenties geven aan welke kennis, vaardigheden en attitudes een leerling geïntegreerd moet inzetten voor maatschappelijke activiteiten. Basiscompetenties worden niet vastgelegd per vak, maar voor het geheel van een opleiding (Vlaamse overheid, 2020).

DEEL 1: TOELICHTING BIJ HET LEERPLAN

A. Opbouw en systematiek

Het bredere kader

Het leerplan eerste graad optie domeinoverschrijdende initiatieopleiding geeft de leerplandoelen weer waarvan verwacht wordt dat leerlingen die op het einde van de eerste graad domeinoverschrijdende initiatie bereiken. Met het oog op de verdere doorstroom van de leerlingen naar de daaropvolgende domeinspecifieke graden, dient de leerkracht dit leerplan samen met de leerplannen Podiumkunsten (OVSG) en het leerplan Beeldende en Audiovisuele Kunsten (OVSG - DenkBeeld) te bekijken, afhankelijk van de domeinen die de academie in de domeinoverschrijdende eerste graad wil betrekken. Het gaat om volgende leerplannen:

- DKO/2022/004: Leerplan bestemd voor alle opleidingen van het domein Dans van het deeltijds kunstonderwijs, opgemaakt door OVSG.
- DKO/2022/005: Leerplan bestemd voor alle opleidingen van het domein Muziek van het deeltijds kunstonderwijs, opgemaakt door OVSG.
- DKO/2022/006: Leerplan bestemd voor alle opleidingen van het domein Woordkunst-drama van het deeltijds kunstonderwijs, opgemaakt door OVSG.
- DKO/2021/002: Het Speelveld. Leerplan bestemd voor alle opleidingen van het domein Beeldende en Audiovisuele Kunsten van het deeltijds kunstonderwijs, opgemaakt door OVSG - DenkBeeld.

Op die manier kan de leerkracht maximaal rekening houden met de eigenheid van elk domein en de visie van elk domein op de realisatie van de leerplandoelen.

➤ ***Samenhang met de leerplannen podiumkunsten***

De leerplandoelen van het leerplan eerste graad optie domeinoverschrijdende initiatieopleiding geven de te bereiken competenties op het einde van de eerste graad weer. De formulering van deze leerplandoelen is geheel identiek aan deze van de leerplandoelen van de domeinspecifieke leerplannen podiumkunsten⁴. Deze identieke formulering is mogelijk omdat we kinderen in de domeinspecifieke eerste graden niet uitsluitend kennis willen laten maken met domeinspecifieke uitdrukkingsvormen, maar hen een voldoende brede, oriënterende artistieke kijk willen bieden waarin, indien dat relevant is, verwijzingen naar andere domeinen mogelijk zijn. Daarnaast is dit mogelijk omdat het open, generieke leerplandoelen betreffen. De academiespecifieke doorvertaling van de leerplandoelen bepaalt de concrete invulling van de leerplandoelen. Zo kunnen domeinspecifieke of domeinoverschrijdende accenten toegevoegd worden. De pedagogische begeleidingsdienst van OVSG reikt hiervoor concrete suggesties aan in haar ondersteunende materialen van o.a. het DKO-Kompas (voor meer informatie, contacteer de pedagogische begeleidingsdienst – hans.laureyn@ovsg.be).

Doordat de formulering van de leerplandoelen voor de eerste graden dezelfde is, kunnen leraren de leerplandoelen van dit leerplan naast de domeinspecifieke leerplandoelen van de tweede, derde en vierde graad leggen. Zo worden de opbouwende leerlijnen en het leerproces zichtbaar. Leerlijnen maken voor de leerkracht in één opslag duidelijk via welke tussendoelen een einddoel dient bereikt te worden.

Om te begrijpen hoe de onderliggende systematiek van deze leerplandoelen werkt, adviseren we

⁴ Uitzondering hierop vormt het eerste leerplandoel onder de kerncompetentie 'vakdeskundigheid inzetten' in de eerste graad van het leerplan dans. Concreet gaat het om het leerplandoel 'speelt met bouwstenen (*taal, lichaam, ruimte, tijd, kracht, vorm, kleur, digitale data*)'. In het leerplan dans werd de bouwsteen 'kracht' toegevoegd.

leerkrachten om de rubriek 'opbouw en onderliggende systematiek' in de domeinspecifieke leerplannen na te lezen.

➤ **Samenhang met het leerplan Beeldende en Audiovisuele Kunsten**

Het leerplan 'Het Speelveld OVSG-Denkbeeld' hanteert een eigen opbouw en systematiek die terug te vinden is in dit leerplan.

Onderstaande tabel toont aan hoe de leerplandoelen uit het leerplan eerste graad optie domeinoverschrijdende initiatieopleiding in relatie staan tot de leerplandoelen uit het leerplan voor het domein Beeldende en Audiovisuele Kunsten. Beide leerplannen gaan uit van dezelfde basiscompetenties voor de eerste graad deeltijds kunstonderwijs.

De '*' en de kleur in de rechtse kolom verwijzen naar het betrokken leerveld en de '■' verwijst steeds naar het betrokken leerplandoel. Meer informatie over de visie van het leerplan en toepassen van de leerplandoelen is terug te vinden in het leerplan 'Het Speelveld' OVSG-DenkBeeld, DKO/2021/002.

Leerplandoelen Domein overschrijdende eerste graad	Leervelden en leerplandoelen Het Speelveld OVSG-DenkBeeld, DKO/2021/002
Individuele gedrevenheid tonen: de leerling vertrouwt op de eigen expressiemogelijkheden en wil zijn creatieve resultaten tonen.	
<ul style="list-style-type: none"> • stelt zich geïnteresseerd, verwonderd en gemotiveerd op 	<ul style="list-style-type: none"> * een referentiekader opbouwen <ul style="list-style-type: none"> ■ intuïtief en/of bewust ervaren ■ beeldtaal ontdekken, herkennen en uitdiepen <ul style="list-style-type: none"> ○ uitdrukkingvorm(en) ontdekken en uitdiepen ○ ervaringen uitdiepen ○ capaciteiten ontdekken en uitdiepen
<ul style="list-style-type: none"> • geeft weer welke sterktes en mogelijkheden hij bij zichzelf ontdekt 	<ul style="list-style-type: none"> * proces en product verbinden <ul style="list-style-type: none"> ■ proces(sen) doorlopen * een idee(ën) concretiseren <ul style="list-style-type: none"> ■ voorstellen aanbrengen en uitvoeren <ul style="list-style-type: none"> ○ beeldelementen gebruiken ○ media kiezen en hanteren ○ ervaringen gebruiken ○ capaciteiten gebruiken * in dialoog treden <ul style="list-style-type: none"> ■ een dialoog aangaan met zichzelf
<ul style="list-style-type: none"> • geeft persoonlijke voorkeuren weer 	<ul style="list-style-type: none"> * een idee(ën) concretiseren <ul style="list-style-type: none"> ■ voorstellen aanbrengen en uitvoeren <ul style="list-style-type: none"> ○ beeldelementen gebruiken ○ media kiezen en hanteren ○ ervaringen gebruiken ○ capaciteiten gebruiken
Creëren en (drang tot) innoveren: de leerling komt actief en uit zichzelf met artistieke vormgevingen, benaderingen en inzichten.	
<ul style="list-style-type: none"> • neemt gericht waar 	<ul style="list-style-type: none"> * artistieke/beeldende mogelijkheden zoeken <ul style="list-style-type: none"> ■ open staan voor het onbekende, het onverwachte, het onzekere, ... * een referentiekader opbouwen <ul style="list-style-type: none"> ■ intuïtief en/of bewust ervaren

<ul style="list-style-type: none"> • laat eigen emoties, verbeelding en ervaringen toe binnen afgebakende opdrachten 	<ul style="list-style-type: none"> * een idee(ën) concretiseren <ul style="list-style-type: none"> ■ voorstellen aanbrengen en uitvoeren <ul style="list-style-type: none"> ○ beeldelementen gebruiken ○ media kiezen en hanteren ○ ervaringen gebruiken ○ capaciteiten gebruiken 	
<ul style="list-style-type: none"> • stelt zich nieuwsgierig op 	<ul style="list-style-type: none"> * een referentiekader opbouwen <ul style="list-style-type: none"> ■ intuïtief en/of bewust ervaren ■ inspirerende bronnen verzamelen ■ beeldtaal ontdekken, herkennen en uitdiepen <ul style="list-style-type: none"> ○ uitdrukking(vorm) ontdekken en uitdiepen ○ ervaringen uitdiepen ○ capaciteiten ontdekken en uitdiepen * artistieke/beeldende mogelijkheden zoeken <ul style="list-style-type: none"> ■ open staan voor het onbekende, het onverwachte, het onzekere, ... 	
<ul style="list-style-type: none"> • geeft weer wat creatief is 	<ul style="list-style-type: none"> * een idee(ën) concretiseren <ul style="list-style-type: none"> ■ ideeën zoeken en ontwikkelen 	
Vakdeskundigheid inzetten: de leerling zet verworven kunstvormspecifieke kwaliteiten in bij het gebruik van een artistieke uitdrukking(vorm)		
<ul style="list-style-type: none"> • speelt met bouwstenen (<i>taal, lichaam, ruimte, tijd, vorm, kleur, digitale data</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> * een idee(ën) concretiseren <ul style="list-style-type: none"> ■ voorstellen aanbrengen en uitvoeren <ul style="list-style-type: none"> ○ beeldelementen gebruiken ○ media kiezen en hanteren ○ ervaringen gebruiken ○ capaciteiten gebruiken * een referentiekader opbouwen <ul style="list-style-type: none"> ■ beeldtaal ontdekken, herkennen en uitdiepen <ul style="list-style-type: none"> ○ uitdrukking(vorm) ontdekken en uitdiepen * artistieke/beeldende mogelijkheden zoeken <ul style="list-style-type: none"> ■ experimenteren met beelden en beeldtaal 	
<ul style="list-style-type: none"> • speelt met eenvoudige combinaties van bouwstenen (<i>taal, lichaam, ruimte, tijd, vorm, kleur, digitale data</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> * een idee(ën) concretiseren <ul style="list-style-type: none"> ■ voorstellen aanbrengen en uitvoeren <ul style="list-style-type: none"> ○ beeldelementen gebruiken ○ media kiezen en hanteren ○ ervaringen gebruiken ○ capaciteiten gebruiken * artistieke/beeldende mogelijkheden zoeken <ul style="list-style-type: none"> ■ experimenteren met beelden en beeldtaal 	
<ul style="list-style-type: none"> • speelt met elementen van samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing 	<ul style="list-style-type: none"> * een idee(ën) concretiseren <ul style="list-style-type: none"> ■ voorstellen aanbrengen en uitvoeren <ul style="list-style-type: none"> ○ beeldelementen gebruiken ○ media kiezen en hanteren ○ ervaringen gebruiken ○ capaciteiten gebruiken * een referentiekader opbouwen <ul style="list-style-type: none"> ■ inspirerende bronnen verzamelen 	

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ beeldtaal ontdekken, herkennen en uitdiepen <ul style="list-style-type: none"> ○ uitdrukking(vorm(en)) ontdekken en uitdiepen ○ ervaringen uitdiepen ○ capaciteiten ontdekken en uitdiepen <p>* artistieke/beeldende mogelijkheden zoeken</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ experimenteren met beelden en beeldtaal 	
<ul style="list-style-type: none"> • volgt de stappen die nodig zijn om doelmatig, duurzaam en veilig om te gaan met lichaam, instrument en materiaal van zichzelf en de ander 	<p>* een idee(ën) concretiseren</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ voorstellen aanbrengen en uitvoeren <ul style="list-style-type: none"> ○ beeldelementen gebruiken ○ media kiezen en hanteren ○ ervaringen gebruiken ○ capaciteiten gebruiken <p>* artistieke/beeldende mogelijkheden zoeken</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ experimenteren met media <p>proces en product verbinden</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ proces(sen) doorlopen 	
Onderzoeken: de leerling analyseert een proces en een product en reflecteert en communiceert erover.		
<ul style="list-style-type: none"> • herkent elementaire artistieke uitdrukking(vormen) 	<p>* een referentiekader opbouwen</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ beeldtaal ontdekken, herkennen en uitdiepen <ul style="list-style-type: none"> ○ uitdrukking(vorm(en)) ontdekken en uitdiepen ○ ervaringen uitdiepen ○ capaciteiten ontdekken en uitdiepen 	
<ul style="list-style-type: none"> • geeft weer hoe artistieke uitdrukking(vormen) inspirerend zijn 	<p>* een referentiekader opbouwen</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ beeldtaal ontdekken, herkennen en uitdiepen <ul style="list-style-type: none"> ○ uitdrukking(vorm(en)) ontdekken en uitdiepen ○ ervaringen uitdiepen ○ capaciteiten ontdekken en uitdiepen <p>* een idee(ën) concretiseren</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ideeën zoeken en ontwikkelen ▪ voorstellen aanbrengen en uitvoeren <ul style="list-style-type: none"> ○ beeldelementen gebruiken ○ media kiezen en hanteren ○ ervaringen gebruiken ○ capaciteiten gebruiken 	
<ul style="list-style-type: none"> • toont nieuwsgierigheid voor artistieke uitdrukking(vormen) binnen de eigen leefwereld 	<p>* in dialoog treden</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ een dialoog aangaan met het andere ▪ een dialoog aangaan met zichzelf ▪ een dialoog aangaan met de ander/anderen <p>* artistieke/beeldende mogelijkheden zoeken</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ open staan voor het onbekende, het onverwachte, het onzekere, ... ▪ experimenteren met beelden en beeldtaal ▪ inzichten en werkwijzen onderzoeken 	
<ul style="list-style-type: none"> • geeft waarnemingen en indrukken weer 	<p>* een referentiekader opbouwen</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ intuïtief en/of bewust ervaren ▪ beeldtaal ontdekken, herkennen en uitdiepen <ul style="list-style-type: none"> ○ uitdrukking(vorm(en)) ontdekken en uitdiepen 	

	<ul style="list-style-type: none"> * een idee(ën) concretiseren <ul style="list-style-type: none"> ▪ ideeën zoeken en ontwikkelen ▪ voorstellen aanbrengen en uitvoeren <ul style="list-style-type: none"> ○ ervaringen gebruiken 	
<ul style="list-style-type: none"> • staat ervoor open om deel te nemen aan een gesprek rond culturele reflectie 	<ul style="list-style-type: none"> * in dialoog treden <ul style="list-style-type: none"> ▪ een dialoog aangaan met het andere ▪ een dialoog aangaan met de ander/anderen ▪ een dialoog aangaan met zichzelf * een referentiekader opbouwen <ul style="list-style-type: none"> ▪ intuïtief en/of bewust ervaren ▪ inspirerende bronnen verzamelen ▪ beeldtaal ontdekken, herkennen en uitdiepen <ul style="list-style-type: none"> ○ uitdrukking(s)vorm(en) ontdekken en uitdiepen ○ ervaringen uitdiepen 	
<ul style="list-style-type: none"> • geeft weer wat voor zichzelf nieuw, anders of verbeterd is 	<ul style="list-style-type: none"> * proces en product verbinden <ul style="list-style-type: none"> ▪ proces(sen) doorlopen * in dialoog treden <ul style="list-style-type: none"> ▪ een dialoog aangaan met zichzelf 	
Relaties bouwen en samenwerken: de leerling kan eigen talent en deskundigheid ten dienste stellen van het gemeenschappelijk artistiek doel of project.		
<ul style="list-style-type: none"> • durft vertrouwen op zichzelf en de ander tijdens het samenspel 	<ul style="list-style-type: none"> * in dialoog treden <ul style="list-style-type: none"> ▪ een dialoog aangaan met de ander/anderen ▪ een dialoog aangaan met zichzelf 	
<ul style="list-style-type: none"> • neemt onder begeleiding impulsen van anderen waar tijdens het samenspel 	<ul style="list-style-type: none"> * in dialoog treden <ul style="list-style-type: none"> ▪ een dialoog aangaan met het andere ▪ een dialoog aangaan met de ander/anderen 	
<ul style="list-style-type: none"> • durft een eigen inbreng te doen in de groep 	<ul style="list-style-type: none"> * in dialoog treden <ul style="list-style-type: none"> ▪ een dialoog aangaan met het andere ▪ een dialoog aangaan met de ander/anderen ▪ een dialoog aangaan met zichzelf 	
<ul style="list-style-type: none"> • neemt deel aan het groepsgebeuren 	<ul style="list-style-type: none"> * in dialoog treden <ul style="list-style-type: none"> ▪ een dialoog aangaan met het andere ▪ een dialoog aangaan met de ander/anderen 	
<ul style="list-style-type: none"> • staat open voor ideeën van anderen 	<ul style="list-style-type: none"> * in dialoog treden <ul style="list-style-type: none"> ▪ een dialoog aangaan met het andere ▪ een dialoog aangaan met de ander/anderen ▪ een dialoog aangaan met zichzelf 	
<ul style="list-style-type: none"> • houdt zich aan het afsprakenkader in functie van het respectvol omgaan met elkaar 	<ul style="list-style-type: none"> * in dialoog treden <ul style="list-style-type: none"> ▪ een dialoog aangaan met het andere ▪ een dialoog aangaan met de ander/anderen ▪ een dialoog aangaan met zichzelf 	
Presenteren: de leerling toont een proces en/of een product aan een publiek.		
<ul style="list-style-type: none"> • is bereid om een uitvoering of creatie te tonen aan anderen 	<ul style="list-style-type: none"> * creatie(s) een plaats geven of ontsluiten <ul style="list-style-type: none"> ▪ zich manifesteren 	
<ul style="list-style-type: none"> • geniet van de positieve reacties van anderen 	<ul style="list-style-type: none"> * creatie(s) een plaats geven of ontsluiten <ul style="list-style-type: none"> ▪ zich manifesteren 	
Attitudes		
	<p>de leerling is o.a.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ geëngageerd ▪ gemotiveerd ▪ zelfstandig <p>Engagement, motivatie en zelfstandigheid vormen onder andere het uitgangspunt voor en zijn inherent aan ieder</p>	

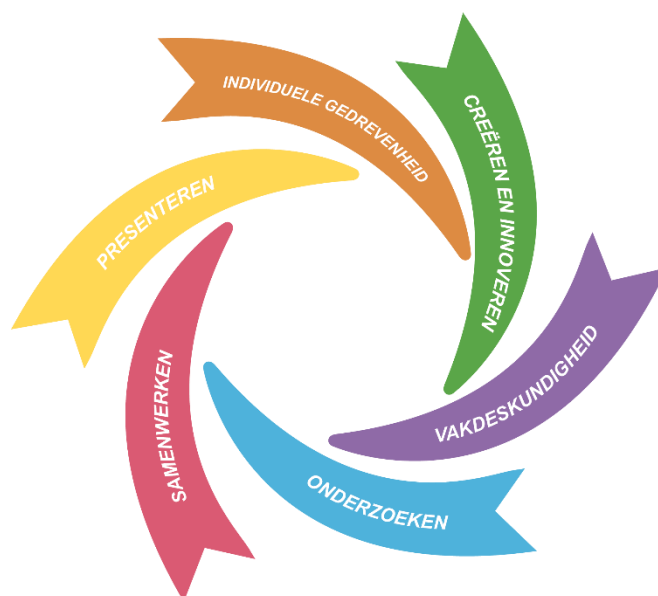
	leerveld. Ze zijn de drijvende kracht voor de academie, leraren en leerlingen. De attitudes en de leervelden beïnvloeden elkaar wederzijds en onderling.
--	--

Orderingskader

Het leerplan hanteert voor de ordening van de leerplandoelen hetzelfde orderingskader als de basiscompetenties, met name de volgorde van de 6 kerncompetenties⁵:

- *Individuele gedrevenheid tonen*: de leerling vertrouwt op de eigen expressiemogelijkheden en wil zijn creatieve resultaten tonen
- *Creëren en (drang tot) innoveren*: de leerling komt actief en uit zichzelf met artistieke vormgevingen, benaderingen en inzichten
- *Vakdeskundigheid inzetten*: de leerling zet verworven kunstvormspecifieke kwaliteiten in bij het gebruik van een artistieke uitdrukkingvorm
- *Onderzoeken*: de leerling analyseert, reflecteert en communiceert over proces en product
- *Relaties bouwen en samenwerken*: de leerling kan eigen talent en deskundigheid ten dienste stellen van een gemeenschappelijk artistiek doel of project
- *Presenteren*: de leerling toont proces en/of product aan een publiek

De zes kerncompetenties vormen één geheel en zijn evenwaardig. De volgorde waarin ze worden weergegeven, zegt niets over het belang ervan (Onderwijs Vlaanderen, 2018).

⁵ Het leerplan 'Het Speelveld', bedoeld voor het domein Beeldende en Audiovisuele Kunsten (OVSG – DenkBeeld), ordent alle leerplandoelen volgens 6 leervelden. Deze zijn 'een idee concretiseren'; 'proces en product verbinden'; 'in dialoog treden'; 'creatie(s) een plaats geven of ontsluiten'; 'een referentiekader opbouwen'; 'artistieke/beeldende mogelijkheden zoeken'.

B. Onderliggende visie

➤ **Actief pluralisme en culturele reflectie**

Het onderwijs van steden en gemeenten is een openbare dienst en moet per definitie beantwoorden aan de principes van neutraliteit (OVSG, 2020). Neutraliteit krijgt binnen OVSG o.m. de invulling van 'actief pluralisme'. Hieronder worden volgende principes verstaan:

- *Verbondenheid stimuleren*: Academies gaan uit van de gemeenschappelijke waarden, overtuigingen, aspiraties ... die mensen met elkaar delen, over en door alle mogelijke verschillen heen. Tegelijk spreken ze hun verwachtingen hieromtrent uit tegenover leerlingen en ouders. Ze maken in hun curriculum plaats voor gemeenschappelijke waarden. Door hun aanpak stimuleren ze de verbondenheid tussen mensen in hun eigen leer- en leefgemeenschap en in de samenleving.
- *Diversiteit erkennen en respecteren*: Academies erkennen en respecteren de diversiteit bij hun leerlingen (...). Tegelijk stellen ze duidelijk de verwachting dat leerlingen en ouders de aanwezige verschillen eveneens respecteren, dat ze bereid zijn te luisteren naar elkaar en begrip opbrengen voor andere opvattingen.
- *Diversiteit als meerwaarde benutten*: Voor het realiseren van hun doelen vertrekken academies van de meerwaarde die diversiteit biedt. Als dat mogelijk en relevant is, spelen ze in op de verschillen tussen leerlingen door hun aanpak en door het aanbieden van inhoud (curriculum). Ze doen dat onder meer door een kritische dialoog tussen levensbeschouwingen en overtuigingen te stimuleren.

Het kader van 'Cultuur in de Spiegel' sluit naadloos aan bij dit actief pluralistisch gedachtegoed. Een kernbegrip in dit kader is namelijk 'culturele reflectie'. Dit is het reflecteren over en uitdrukking geven aan hoe mensen denken en handelen. Door stil te staan bij de eigen cultuur en die van anderen leren leerlingen hun eigen culturele interesses, argumenten, voorkeuren e.d. kennen en ontwikkelen ze een eigen culturele identiteit (Vermeersch e.a., 2016). Door in te zetten op culturele reflectie doorheen de opleiding kunnen leerlingen continu hun cultureel bewustzijn verruimen wat hen ook in staat stelt om steeds meer een actief pluralistische houding aan te nemen. In dit leerplan willen we daarom expliciet aandacht hebben voor culturele reflectie. Dit gebeurt o.a. door binnen de kerncompetentie 'onderzoeken' een leerplandoel rond culturele reflectie op te nemen⁶. Daarnaast zijn er in het leerplan ook heel wat andere leerplandoelen terug te vinden die door hun formulering aanzetten tot culturele reflectie⁷. Er zijn immers verschillende basiscompetenties die hier ruimte voor laten.

De culturele reflectie gebeurt door middel van de vier culturele basisvaardigheden: waarnemen, verbeelden, conceptualiseren en analyseren. In het leerplan zijn leerplandoelen m.b.t. elk van deze culturele vaardigheden terug te vinden.

Aansluitend bij 'Cultuur in de Spiegel' laten de leerplandoelen voldoende ruimte voor niet-talige reflectie. De keuze voor bv. het werkwoord 'geeft weer' in plaats van 'geeft aan', maakt duidelijk dat leerlingen hun reflectie kunnen uiten via taal, maar ook met hun lichaam, op een beeldende manier enz. De culturele media die zij hiervoor inzetten, zijn vrij te kiezen.

➤ **Vorming in brede zin**

Kwaliteitsvol kunstonderwijs staat ook in het teken van vorming van leerlingen. Vorming is een specifieke vorm van leren. Vorming omvat meer dan het aanpassen van het kennisbestand, het

⁶ De leerplandoelen rond culturele reflectie hangen nauw samen met diverse basiscompetenties en vormen daardoor geen uitbreidingsdoelen.

⁷ In het leerplan 'Het Speelveld' voor het domein Beeldende en Audiovisuele Kunsten (OVSG – DenkBeeld) zijn leerplandoelen m.b.t. culturele reflectie terug te vinden in het leerveld 'in dialoog treden'.

ontwikkelen van competenties die inzetbaar zijn en het ontplooiën van leeractiviteiten die enkel en alleen gericht zijn op een vooraf bepaalde uitkomst. Vorming heeft te maken met het ontsluiten (openmaken, toegankelijk maken) van de wereld voor de leerlingen op een manier die hen verandert (Masschelein & Simons, 2012; Masschelein & Simons, 2013). De academie en het atelier zijn dan bij uitstek de plaatsen waar leerlingen uit hun leefwereld worden getrokken en een nieuwe wereld betreden (p. 27). Op deze manier kunnen leerlingen nieuwe betekenis geven aan 'wat ter tafel ligt'. In het atelier of de klas wordt tijd genomen om interesse en aandacht te ontplooiën voor wat ter tafel wordt gelegd, voor wat de leerling aanspreekt, maar ook voor wat er zich onverwacht kan aandienen. Het ontwerpen, ontwikkelen, maken, uitvinden en presenteren worden belangrijk, het eindproduct wordt uitgesteld.

C. Doelgroep

Dit leerplan is bedoeld voor de eerste graad optie domeinoverschrijdende initiatieopleiding van de langlopende studierichtingen van het deeltijds kunstonderwijs.

D. Doorvertaling van het leerplan

Doorvertaling op academieniveau

Elke academie dient vanuit haar eigen artistiek-pedagogisch project en haar eigen reële mogelijkheden en noden verdere concrete invulling te geven aan dit leerplan. De academie kiest vrij welke domeinen ze aanbiedt in de domeinoverschrijdende initiatieopleiding, welk gewicht ze aan de domeinen toekent en hoe ze de initiatieopleiding organiseert (vb. via teamteaching, co-teaching ...).

Door de maatschappelijke verwachtingen te combineren met de specificiteit van de eigen context maakt ze een doorvertaling van de leerplandoelen en maakt ze vanuit haar artistiek-pedagogische visie keuzes naar pedagogisch-didactische aanpak en organisatie. Ze voedt, ondersteunt, stimuleert en bevordert zo de artistieke ontwikkeling van iedere leerling.

Vervolgens dient de leraar vanuit de academiespecifieke doorvertaling van de leerplandoelen het leerproces vorm te geven vanuit de specifieke leervraag van de leerling.

Doorvertaling op leerlingniveau

De leerplandoelen worden toegepast aansluitend bij het ontwikkelingsniveau van elke leerling. Aangezien deze ontwikkeling op diverse manieren, met verschillende snelheden, op uiteenlopende terreinen en vanuit individuele leervragen gebeurt, dient de academie oog te hebben voor de diversiteit van ieders ontwikkeling.

Elke academie kiest vrij de pedagogische methodes om de leerplandoelen te bereiken, rekening houdend met de ontwikkeling van de leerling. Om academies en leraren hierbij te helpen en te inspireren, stelt de pedagogische begeleidingsdienst van OVSG pedagogisch-didactische wenken, begeleidingsmaterialen en methodieken ter beschikking.

E. Minimale materiële vereisten

Het betreft de minimale materiële vereisten die noodzakelijk zijn voor een goede uitvoering van het leerplan. In afwachting van een omzendbrief over deze minimale materiële vereisten is het onderstaande van toepassing.

1. Lokaal/klas/atelier

Minimaal

Aangepast aan de ingerichte domeinen (zie ook punt 3, domeinspecifieke aanvullingen), de lesinhoud, de leeftijd, de groepsgrootte en de groepssamenstelling

- voldoende ruim
- goede verluchting, verlichting en verwarming
- akoestisch aangepaste lokalen (zowel voor spreekstem als muziek)
- voldoende opbergmogelijkheden in de academie (bv. voor didactisch materiaal, begeleidingsinstrumenten, lesmateriaal, partituren, ...)
- stoelen of krukken
- tafels

Beschikbaar (tijdelijk of permanent ter beschikking op de academie)

- voldoende akoestische isolatie om (naburige) geluidshinder te vermijden
- mogelijkheid om een ruimte te verduisteren;

2. Didactisch materiaal

Minimaal

Aangepast aan de ingerichte domeinen (zie ook punt 3, domeinspecifieke aanvullingen), de lesinhoud, de leeftijd, de groepsgrootte en de groepssamenstelling

- voldoende kwalitatieve materialen om elke leerling actief bij de les te betrekken
- veilige internettoegang
- hedendaagse ict-, audio-, video- en multimedia-apparatuur

Beschikbaar (tijdelijk of permanent ter beschikking op de academie)

- bord/beamer/presentatiemogelijkheden
- PA-installatie voor domeinen waarbij geluidsversterking of technische ondersteuning noodzakelijk is
- bibliotheek met (vak)literatuur/infotheek
- toegang tot online streamingsdiensten
- spiegel

3. Domeinspecifieke aanvullingen

Minimaal

Beeldende en Audiovisuele Kunsten

- werktafels of werkvlakken (aantal i.f.v. de groepsgrootte)
- uitgietsbakken en wastafels
- presentatiemateriaal: wandpanelen en/of dragers (sokkels/ezels) om de werken van de leerlingen te presenteren/tentoon te stellen of een plaats te geven
- de academie voldoet aan de veiligheidsvoorschriften

Dans

- in de zaal is een vrije dansruimte beschikbaar van minstens 100 m² met een dansvloer van minstens 80 m²
- de kortste zijde is minstens 8 m lang en de hoogte van de zaal bedraagt minimaal 3 m
- een zwevende, gemakkelijk te onderhouden vloer met een geschikte gladheid, aangepast aan de dansvorm
- een gedeelte van de zaal is voorbehouden voor didactisch materiaal en begeleidingsinstrumenten
- voor de (live) begeleiding is een aangepast instrumentarium en professioneel audiomateriaal beschikbaar
- de dansactiviteit mag geen geluidshinder veroorzaken voor de andere activiteiten
- jongens en meisjes beschikken over een afzonderlijke kleedruimte
- kleedruimtes en toiletten met wastafels bevinden zich in hetzelfde gebouw als de danszaal
- een kastje voor EHBO is binnen handbereik
- als de zaal multifunctioneel is, zijn oprolbare stroken kamerbreed tapijt beschikbaar

Muziek

- begeleidingsinstrument(en) van goede kwaliteit voor de leerkracht
- begeleidingsinstrumenten: klein slagwerk, Orff-instrumenten ... voor de leerlingen
- gehoorbescherming voor leerling en/of leraar indien relevant tijdens de lessen om gehoorschade te vermijden

Woordkunst-drama

- voldoende ruim speelvlak of podium om bewegings- en spelopdrachten te kunnen uitvoeren en daarnaast ruimte voor een beperkte publieksopstelling
- aangepaste vloerbedekking voor grondoefeningen

F. Verklarende woordenlijst

- **Culturele reflectie**

Cultuur is reflecteren op wat mensen denken en doen. Het is het antwoord dat mensen geven op vragen als: hoe zien we als mens de wereld? Hoe gaan we om met elkaar? Hoe voelen we ons? Hoe ervaren we zaken? Welke mogelijkheden zien we? (Vlaamse overheid, 2016). Er kunnen vier soorten culturele reflectie aan bod komen tijdens de lessen (Vermeersch e.a., 2014):

- *Reflectie op het zelf*: reflecteren op wat de leerling zelf doet aan betekenisgeving;
- *Reflectie op de ander*: reflecteren op wat de andere leerling(en) doet aan betekenisgeving;
- *Reflectie op de omgeving*: reflecteren op wat de eigen groep, (sub)cultuur, samenleving zelf doet aan betekenisgeving. Het gaat om de groepen waartoe de leerling(en) behoort of wiens waarden en normen men deelt;
- *Reflectie op een andere cultuur*: reflecteren op wat andere groepen, (sub)culturen doen aan betekenisgeving.

- **Expressiemogelijkheden**

Mogelijkheden om gevoelens en (artistieke) inspiratie uit te drukken.

- **Gericht waarnemen**

Het actief selecteren van zintuiglijke informatie en de beleving die men daarbij ervaart. In tegenstelling tot de loutere (automatische) waarneming is dit een gecontroleerd en bewust proces dat een zekere mentale concentratie of aandacht vereist (vb. observeren, gericht luisteren, gericht proeven, gericht ruiken, tasten, ...) (Vermeersch e.a., 2016).

- **Leefwereld**

Wat zich rondom de lerende afspeelt en hem/haar bezighoudt. De beleefde werkelijkheid met vertrouwde zaken die de lerende door eigen ervaringen in zich heeft opgenomen en zich kan voorstellen.

- **Uitdrukkingsvorm**

De vorm waarin iets tot uitdrukking wordt gebracht (bv. een film, een lied, een dans, een schilderij, een tekening, een gedicht ...).

G. Woord van dank

Het leerplan en de bijhorende ondersteuningsmaterialen zijn door de pedagogische begeleidingsdienst van OVSG opgemaakt in samenwerking met leraren, directies en experts uit het deeltijds kunstonderwijs. Wij danken deze ambassadeurs voor hun inzet en betrokkenheid en blijven hen in de toekomst verder betrekken bij de verdere ontwikkeling ervan.

H. Bronnen

- Huizinga, J. (1938, in herziene druk 2009). *Homo Ludens*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Masschelein, J., & Simons, M. (2012). *Apologie van de school. Een publieke zaak*. Leuven/Den Haag: Acco.
- Masschelein, J., & Simons, M. (2013). Het atelier als autonome pedagogische plek. In Corsten, M-J., Niesten, C., Fens, H., & Gielen, P. (Eds.), *Autonomie als waarde. Dilemma's in kunst en onderwijs* (p. 49-71). Amsterdam: Valiz.
- Nederlands woordenboek* (2020). Te raadplegen via www.woorden.org
- Rombaut, E., Molein, I., & Van Severen, T. (2020). *De herziene taxonomie van Bloom in de klas. Een inspiratieboek voor de leraar*. Kalmthout: Pelckmans Pro.
- OVSG (2020). *Beginselverklaring neutraliteit van het stedelijke en gemeentelijk onderwijs*. Te raadplegen via <https://www.ovsg.be/gemeentelijk-onderwijs/beginselverklaring-neutraliteit>
- OVSG (2021). *Het Speelveld. Leerplan bestemd voor alle opleidingen van het domein Beeldende en Audiovisuele Kunsten van het deeltijds kunstonderwijs, opgemaakt door OVSG - DenkBeeld*.
- OVSG (2021). *Leerplan bestemd voor alle opleidingen van het domein Dans van het deeltijds kunstonderwijs, opgemaakt door OVSG*.
- OVSG (2021). *Leerplan bestemd voor alle opleidingen van het domein Muziek van het deeltijds kunstonderwijs, opgemaakt door OVSG*.
- OVSG (2021). *Leerplan bestemd voor alle opleidingen van het domein Woordkunst-drama van het deeltijds kunstonderwijs, opgemaakt door OVSG*.
- Struyven, K., Sieren, E., Dochy, F. & Janssens, S. (2010). *Groot worden, de ontwikkeling van baby tot adolescent*. Tielt: Lannoo.
- Van Dale (2018). *Van Dale online*. Te raadplegen via <http://www.vandale.be/>
- Vermeersch, L., Vandenbroucke, A., De Backer, F., Lombaerts, K., Elias, W., & Groenez, S. (2014). *Cultuur over cultuur. Cultuurreflectie in de ontwikkelingsdoelen en eindtermen van het Vlaamse basis- en secundair onderwijs: een analyse op basis van de cultuurtheorie 'Cultuur in de Spiegel'*. Te raadplegen via https://www.cultuurkuur.be/sites/default/files/cis_cultuur_over_cultuur.pdf
- Vermeersch, L., Vandenbroucke, A., De Backer, F., Lombaerts, K., Elias, W., & Groenez, S. (2016). *Culturele basisvaardigheden. Een ontwikkelingslijn op basis van de cultuurtheorie 'Cultuur in de Spiegel'*. Te raadplegen via https://www.cultuurkuur.be/sites/default/files/cis_culturele_basisvaardigheden.pdf
- Vlaamse overheid (2018). *Basiscompetenties en beroepskwalificaties in het DKO*. Te raadplegen via <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/basiscompetenties-en-beroepskwalificaties-in-het-dko>
- Vlaamse overheid (2016). *De cultuurspiegel. Jouw gids voor cultuur op school*. Te raadplegen via https://www.mijncultuurspiegel.be/pdf/decultuurspiegel_gids.pdf
- Vlaamse overheid (1999). *Ministerieel besluit tot bepaling van de voorwaarden voor de aanvraag van een programmatie in het deeltijds kunstonderwijs en de behandeling ervan, de voorwaarden voor de melding van een structuurwijziging in het bestaande studieaanbod in het deeltijds kunstonderwijs en*

de infrastructuurvereisten voor de studierichting dans in het deeltijds kunstonderwijs. Te raadplegen via <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=12712>

Vlaamse overheid (2020). *Onderwijsdoelen.* Te raadplegen via www.onderwijsdoelen.be

Vlaamse overheid (2019). *Onderwijsdoelen. Algemene uitgangspunten.* Te raadplegen via <https://onderwijsdoelen.be/uitgangspunten/4647>

Vlaams Parlement (2018). *Ontwerp van decreet betreffende het deeltijds kunstonderwijs.* Te raadplegen via <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1362334>

DEEL 2: LEERPLANDOELLEN

INDIVIDUELE GEDREVENHEID TONEN: de leerling vertrouwt op de eigen expressiemogelijkheden en wil zijn creatieve resultaten tonen.

- stelt zich geïnteresseerd, verwonderd en gemotiveerd op
- geeft weer welke sterktes en mogelijkheden hij bij zichzelf ontdekt
- geeft persoonlijke voorkeuren weer

CREËREN EN (DRANG TOT) INNOVEREN: de leerling komt actief en uit zichzelf met artistieke vormgevingen, benaderingen en inzichten.

- neemt gericht waar
- laat eigen emoties, verbeelding en ervaringen toe binnen afgebakende opdrachten
- stelt zich nieuwsgierig op
- geeft weer wat creatief is

VAKDESKUNDIGHEID INZETTEN: de leerling zet verworven kunstvormspecifieke kwaliteiten in bij het gebruik van een artistieke uitdrukkingvorm.

- speelt met bouwstenen (*taal, lichaam, ruimte, tijd, vorm, kleur, digitale data*)
- speelt met eenvoudige combinaties van bouwstenen (*taal, lichaam, ruimte, tijd, vorm, kleur, digitale data*)
- speelt met elementen van samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing
- volgt de stappen die nodig zijn om doelmatig, duurzaam en veilig om te gaan met lichaam, instrument en materiaal van zichzelf en de ander

ONDERZOEKEN: de leerling analyseert een proces en een product en reflecteert en communiceert erover.

- herkent elementaire artistieke uitdrukkingvormen
- geeft weer hoe artistieke uitdrukkingvormen inspirerend zijn
- toont nieuwsgierigheid voor artistieke uitdrukkingvormen binnen de eigen leefwereld
- geeft waarnemingen en indrukken weer
- staat ervoor open om deel te nemen aan een gesprek rond culturele reflectie
- geeft weer wat voor zichzelf nieuw, anders of verbeterd is

RELATIES BOUWEN EN SAMENWERKEN: de leerling kan eigen talent en deskundigheid ten dienste stellen van het gemeenschappelijk artistiek doel of project.

- durft vertrouwen op zichzelf en de ander tijdens het samenspel
- neemt onder begeleiding impulsen van anderen waar tijdens het samenspel
- durft een eigen inbreng te doen in de groep
- neemt deel aan het groepsgebeuren
- staat open voor ideeën van anderen
- houdt zich aan het afsprakenkader in functie van het respectvol omgaan met elkaar

PRESENTEREN: de leerling toont een proces en/of een product aan een publiek.

- is bereid om een uitvoering of creatie te tonen aan anderen
- geniet van de positieve reacties van anderen